

τοῦ Ὑπαρξισμοῦ

Στὸ ἀπόσπασμα τοῦ Σάρτρ ὁ ἥρωάς του, ὁ Ἄντουάν Ροκεντέν, παρουσιάζεται τῇ στιγμῇ ἀκριβῶς πού τοῦ ἀποκαλύπτεται ἡ ὕπαρξη. Στὸ ἀπόσπασμα τῆς Σιμόν ντέ Μπωβουάρ, ἡ ἥρωίδα τῆς Φρανσουάζ, ζωντανεῖ μετὰ τὴν παρουσία τῆς τῷ γύρω τῆς κόσμῳ πού εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένος μετὰ τὴν ὕπαρξη τῆς καὶ τῇ συνείδησίν τῆς. Τέλος στὸ «Μῦθος τοῦ Σίσιφου» τοῦ Καμὺς πού τὸν παρουσιάζουμε ὀλόκληρο μᾶς δίνεται παραστατικά μ' ἓνα γνωστὸ ἀρχαῖο μῦθος ἡ ἔννοια τοῦ παράλογου.

Η ΝΑΥΤΙΑ

(Ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ζάν—Πῶλ Σάρτρ)

Λοιπόν, ἔδω καὶ λίγη ὥρα ἤμουν καθισμένος στὸ πάγκο. Ἡ ρίζα τῆς καστανιάς χωνότανε βαθειὰ στὴ γῆς, ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸν πάγκο μου. Δὲν θυμόμουν πιά πὼς εἶχε ρίζα. Τὰ λόγια εἶχαν χαθεῖ καὶ μαζί τους ἡ σημασία τῶν πραγμάτων, ἡ χρήση, τ' ἀνάλαφρα ἀναγνωριστικὰ σημάδια πού οἱ ἄνθρωποι εἶχαν χαράξει στὴν ἐπιφάνειά τους. Εἶχα καθήσει λίγο σκυφτός, μετὰ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο, μόνος ἀντίκρου στὴ σκοτεινὴ καὶ ροζιάρικη τούτη μάζα. Κι' ἄξαφνα μοῦ ἦρθε ἐκείνη ἡ φώτιση.

Αὐτὸ μοῦκοψε τὴν ἀνάσα. Ποτὲ πρὶν ἀπ' τὶς τελευταῖες τούτες μέρες δὲν εἶχα προαισθανθεῖ τί ἤθελε νὰ πεῖ τὸ «ὑπάρχειν». Ἦμουν ὡς τὸν ἄλλο, ὡς τὸν αὐτὸς πού περπατοῦν στὶς ἀκροθαλασιὲς μετὰ τ' ἀνοιξιὰτικα ροῦχα τους. Ἔλεγα ὡς αὐτούς: «ἡ θάλασσα εἶναι πράσινη, αὐτὸ τὸ σημάδι ἄσπρο, ἐκεῖ ψηλὰ εἶναι ἓνας γλάρος», μὰ δὲν ἔννοιωθα πὼς ὅλα τούτα ὑπῆρχαν, πὼς ὁ γλάρος εἶταν ἓνας «ὑπάρχων γλάρος» συνήθως, ἡ ὕπαρξη κρύβεται. Εἶναι ἐκεῖ, γύρω μας εἶναι ὅ,τι καὶ μεῖς, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ δυὸ λέξεις δίχως νὰ μιλήσει γι' αὐτὴ καὶ, τελικὰ, δὲν τὴν πᾶνει κανεὶς. Ὅταν νόμιζα πὼς συλλογιζόμουν, πρέπει νὰ πιστέψω πὼς δὲν συλλογιζόμουν τίποτα, πὼς εἶχα τὸ κεφάλι ἄδειο ἢ εἶχα ἀκριβῶς μιὰ λέξη στὸ κεφάλι, τὴ λέξη «εἶναι». Ἦ τότε, συλλογιζόμουν... πὼς νὰ τὸ πῶ; συλλογιζόμουν τὰ συμπαρομαρτοῦντα, ἔλεγα μέσα μου πὼς ἡ θάλασσα ἀνήκει στὴν τάξη τῶν πράσινων ἀντικειμένων ἢ πὼς τὸ πράσινο εἶταν μέρος ἀπ' τὶς ιδιότητες τῆς θάλασσας. Ἀκόμα κι' ὅταν κύταζα τὰ πράγματα, κάθε ἄλλο παρὰ συλλογιζόμουν πὼς ὑπῆρχαν αὐτὰ πού μοῦ φαίνονταν ὡς διάκοσμος. Τᾶπερνα στὰ χέρια μου, μοῦ χρησίμευαν γιὰ ἐργαλεῖα, πρόβλεπα τὴν ἀντίστασή τους. Μὰ ὅλα τούτα συνέβαιναν στὴν ἐπιφάνεια. Ἄν με ρωτοῦσε κανεὶς τί εἶταν ἡ ὕπαρξη, θ' ἀπαντοῦσα καλόπιστα πὼς δὲν εἶταν τίποτα, πὼς εἶταν τὸ πολὺ μὰ ἄδεια μορφή πού ἐρχόταν νὰ προστεθεῖ στὰ πράγματα ἀπ' ἔξω δίχως ν' ἀλλάξει τίποτα στὴ φύση τους. Κι' ἔπειτα νά: ἄξαφνα εἶταν ἐκεῖ, εἶταν φῶς φανερὸ ὡς τὴν ἡμέρα ἡ ὕπαρξη μοῦ εἶχε ἀποκαλυφθεῖ. Εἶχε χάσει τὴν ἀκίνδυνη ὄψη τῆς ἀφηρημένης κατηγορίας, εἶταν ἡ ἴδια ἡ ζύμη τῶν πραγμάτων, ἡ ρίζα αὐτὴ εἶχε εἰσχωρήσει στὴν ὕπαρξη. Ἦ, μᾶλλον, ἡ ρίζα, τὰ κάγκελλα τοῦ κήπου, ὁ μπάγκος, τὸ ἀραιὸ γρασίδι, ὅλα εἶχαν σβύσει ἢ διαφοροτῆτα τῶν πραγμάτων, ἡ ἀτομικότητά τους δὲν ἔχουν παρὰ ἐπιχρισμα, βερνίκι. Καὶ τὸ βερνίκι αὐτὸ εἶχε λυώσει, δὲν ἔμεναν παρὰ τερατώδεις καὶ πλαδαρὲς μάζες, ἀνάκατες, γυμνές, μετὰ μιὰ φοριχτὴ κι' αἰσχροὴ γύμνια.

Η ΠΡΟΣΚΑΛΕΣΜΕΝΗ

(Ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τῆς Σιμόν ντέ Μπωβουάρ)

Βγήκε ἀπ' τὸ γραφεῖο. Δὲν πολυῆθελε νὰ πάρει ἓνα οὐίσκου: τὴν τραβοῦσαν μᾶλλον οἱ σκοτεινοὶ διάδρομοι. Ὅταν ἐκείνη δὲν εἶταν ἐκεῖ, αὐτὴ ἡ μυρουδιά τῆς σκόνης, αὐτὸ τὸ μισοσκόταδο, αὐτὴ ἡ ἀπελπισμένη μοναξιά, δὲν ὑπῆρχαν γιὰ κανένα, οὔτε κι' αὐτὰ τὰ ἴδια ὑπῆρχαν. Καὶ τώρα πού ἐκείνη εἶταν ἐκεῖ, τὸ κόκ-

κίνο τοῦ ταπέτου τρυπούσε τὸ σκοτάδι σὰν μιὰ διπλὴ καντήλα. Ἐκείνη εἶχε τὴν δύναμη τούτη: ἡ παρουσία τους ξεκολλοῦσε τὰ πράγματα ἀπ' τὴν ἀσυνειδησία τους, τοὺς ἔδινε τὸ χρῶμα τους, τὴ μυρουδιά τους. Κατέβηκε ἓνα πάτωμα κι ἔσπρωξε τὴν πόρτα τῆς πλατείας· θάλεγε πὼς εἶταν μιὰ ἀποστολὴ πού τῆς εἶχαν ἐμπιστευτεῖ· ἔπρεπε νὰ κάνει νὰ ὑπάρξει αὐτὴ ἡ ἔρημη καὶ γεμάτη νύχτα αἵθουσα. Ἡ σιδερένια αὐλαία εἶταν κατεβασμένη, οἱ τοῖχοι ἀνάδιναν τὴ μυρουδιά τῆς φρέσκιας μπογιᾶς· οἱ πολυθρόνες ἀπὸ κόκκινο πλοῦς εἶταν ἢ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη ἀκίνητες καὶ περίμεναν. Λίγο πρὶν, δὲν περίμεναν τίποτα. Καὶ τώρα εἶταν αὐτὴ ἐκεῖ κι ἄπλωναν τὰ χέρια τους. Κοίταζαν τὴ μεταμφιεσμένη μὲ τὴ σιδερένια αὐλαία σκηνή, φώναζαν τὸν Πέτρο καὶ τὰ φῶτα τῆς ράμπας καὶ τὸν κόσμο πού ἔπρεπε νὰ εἶχε μαζευτεῖ. Θὰ χρειαζόταν νὰ μείνει ἐκεῖ γιὰ πάντα, γιὰ νὰ κάνει παντοτεινὴ αὐτὴ τὴ μοναξιά κι αὐτὴ τὴν προσμονή· μὰ θὰ χρειαζόταν νὰ εἶναι ἐπίσης κι ἄλλοῦ, στὴν ἀποθήκη μὲ τὰ σύνεργα, στὰ θεωρεῖα, στὸ φουαγιέ: Θὰ χρειαζόταν νὰ νῆται ταυτόχρονα παντοῦ. Διάβηκε τὸ προσκήνιο κι ἀνέβηκε στὴ σκηνή· ἀνοίξε τὴν πόρτα τοῦ φουαγιέ κατέβηκε στὴν αὐλὴ ὅπου μούχλιαζαν μερικὲς παλῆς σκηνογραφίαι. Εἶταν αὐτὴ πού θάβγαζε τὸ νόημα αὐτῶν τῶν ἐγκαταλειμμένων τόπων, αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων πού κοιμοῦνταν· Εἶταν αὐτὴ ἐκεῖ κι εἶταν ὅλα δικὰ τῆς. Ὁ κόσμος εἶταν δικός τῆς.

Πέρασε γοργὰ τὴ μικρὴ σιδερένια πόρτα τῆς εἰσόδου τῶν καλλιτεχνῶν, καὶ προχώρησε στὸ δρόμο. Ἐνα γύρω στὴν πλατεία τὰ σπίτια κοιμοῦνταν, τὸ θέατρο κοιμόταν· ἓνα παράθυρο μόνο ἔφεγγε. Κάθησε σ' ἓνα μπάγκο· ὁ οὐρανὸς μαύριζε πάνω ἀπ' τὶς καστανιές. Θάλεγε κανεὶς πὼς εἶταν στὴν καρδιὰ μιᾶς ἡσυχῆς ἐπαρχίας. Κάθησε πάνω στὸ σκληρὸ σανίδι τοῦ μπάγκου· ἓνα γρήγορο βῆμα ἀντήχησε στὴν ἄσφαλτο τοῦ πεζοδρόμιου· ἓνα καμίονι πέρασε τὴ λεωφόρο. Γύρω τῆς ὑπῆρχε ἓνας ἀόριστος θόρυβος, ὁ οὐρανός, ἡ ταλαντευομένη φυλλωσιά τῶν δένδρων, ἓνα παράθυρο φωτισμένο σὲ μιὰ σκοτεινὴ πρόσοψη· δὲν ὑπῆρχε πιά ἡ Φρανσουάζ· κανεὶς πιά δὲν ὑπῆρχε πουθενά.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΣΙΣΥΦΟΥ

(Τοῦ Ἀλμπέρ Καμῦς)

Οἱ θεοὶ εἶχαν καταδικάσει τὸ Σίσυφο νὰ κυλᾷ ἀκατάπαυτα ἓνα βράχο ὡς τὴν κορφὴ ἑνὸς βουνοῦ, ἀπ' ὅπου ξανάπεφτε ἀπὸ τὴν ἴδια δύναμη τοῦ βάρους του. Εἶχαν σκεφθεῖ κάπως δικαιολογημένα πὼς δὲν ὑπάρχει πὸ φοβερὴ τιμωρία ἀπὸ τὴν δίχως ἐλπίδα ἐργασία.

Ἄν πιστέψουμε πάνω σ' αὐτὸ τὸν Ὅμηρο, ὁ Σίσυφος εἶταν ὁ πὸ σοφὸς καὶ ὁ πὸ συνετὸς ἀπὸ τοὺς θνητούς. Ὡστόσο μιὰ ἄλλη παράδοση ὑποστηρίζει πὼς τοῦ ἄρεσε ἡ δουλειὰ τοῦ ληστῆ. Δὲ βλέπω σ' αὐτὸ καμμιά ἀντίφαση. Οἱ γνῶμες διαφέρουν στοὺς λόγους πού τὸν ἀνάγκασαν νὰ γίνεῖ στὸν Ἄδη ὁ ἀνώφελος ἐργάτης πού δὲν κάνει ποτὲ ἓνα χρήσιμο ἔργο. Τοῦ ἀποδίδουν πρὶν ἀπ' ὅλα μιὰ ἀλαφρομυαλιὰ γιὰ τοὺς θεοὺς. Μαρτύρησε τὰ μυστικά τους. Ὁ Δίας ἔκλεψε τὴν Αἰγίνη, κόρη τοῦ Ἄσωποῦ. Ὁ πατέρας τῆς μαθαίνοντας τὴν ἐξαφάνισή τῆς, κατηγοροῦσε τὸ Σίσυφο γιὰ τὴν ἄρπαγὴ τῆς. Αὐτὸς πού ἤξαιρε πὼς ἔγινε ἡ ἄρπαγὴ, δέχτηκε νὰ δώσει πληροφορίες στὸν Ἄσωπο, ἂν τοῦ ἔδινε γι' ἀνταμοιβὴ νερὸ ἀπὸ τὴν Ἀκροκόρινθο. Ἀπὸ τοὺς οὐράνιους κερανοῦς προτίμησε τὴν εὐλογία τοῦ νεροῦ. Ὅμως γι' αὐτὸ τιμωρήθηκε στὸν Ἄδη. Ὁ Ὅμηρος μᾶς λέει ἀκόμα πὼς ὁ Σίσυφος κατώρθωσε νὰ ἀλυσσοδέσει τὸ θάνατο. Ὁ Πλούτων δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρει τὸ θέαμα τοῦ ἔργου καὶ σιωπηλοῦ κράτους του. Κάλεσε τὸ θεὸ τοῦ πολέμου, πού ἐλευθέρωσε τὸ θάνατο ἀπ' τὰ χέρια τοῦ νικητῆ του.

Λένε ἀκόμα πὼς ὁ Σίσυφος, ὅταν πέθανε θέλησε ἀστόχαστα νὰ δοκιμάσει τὴν ἀγάπη τῆς γυναίκας του. Τῆς ἔδωσε ἐντολὴ νὰ μὴ θάψει τὸ σῶμα του ἀλλὰ νὰ

τὸ ρίξει στὴ δημοσιά. Ὁ Σίσυφος ξαναβρέθηκε στὸν Ἄδη. Κι ἐκεῖ, ὀργισμένος ἀπὸ μιὰ ὑποταγὴ τόσο ἀντίθετη στὴν ἀνθρώπινη ἀγάπη, ἔπεισε τὸν Πλούτωνα καὶ τὸν ἄφησε νὰ ξαναγυρίσει στὴ γῆ γιὰ νὰ τιμωρήσει τὴ γυναίκα του. Μὰ σὰν ξανάδε τὴν ὄψη τοῦ κόσμου τούτου, σὰν λούστηκε τὸ νερὸ καὶ τὸν ἥλιο, τὶς ζεστές πέτρες καὶ τὴ θάλασσα, δὲ θέλησε νὰ ξαναγυρίσει στὸν Ἰσκιό τοῦ Ἄδη. Οἱ προσκλήσεις, οἱ θυμοὶ καὶ οἱ συμβουλές δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Χρόνια καὶ χρόνια ἔζησε ἀντίκρου στὸν κόλπο, ἀντίκρου στὴ θάλασσα τὴν σπανθηριστὴ καὶ τὰ χαμόγελα τῆς γῆς. Χρειάστηκε ἡ ἐπέμβαση τῶν θεῶν. Ὁ Ἑρμῆς κατέβηκε, ἄρπαξε τὸν αὐθάδη ἀπὸ τὶς χαρὲς του καὶ τὸν ξανάφερε μὲ τὴ βία στὸν Ἄδη ὅπου ὁ βράχος του εἶταν ἕτοιμος.

Θὰ καταλάβετε πιά πὼς ὁ Σίσυφος εἶναι ὁ παράλογος ἥρωας. Κι αὐτὸ ὄχι μόνο γιὰ τὰ πάθη του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ βάσανά του. Ἡ περιφρόνησή του πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸ μῖσος του πρὸς τὸ θάνατο καὶ τὸ πάθος του γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ στοίχισαν τὴ φοβερὴ ποινὴ νὰ ἐργάζεται πάντα δίχως νὰ τελειώνει τίποτα ποτέ. Εἶταν τὸ τίμημά του νὰ πληρώσει γιὰ τὰ πάθη αὐτῆς τῆς γῆς.

Δὲ μᾶς λένε τίποτα γιὰ τὸ Σίσυφο στὸν Ἄδη. Οἱ μῦθοι εἶναι φτιαγμένοι γιὰ νὰ τοὺς ἐμψυχώνει ἡ φαντασία. Σ' αὐτὸν ἐδῶ βλέπει κανεὶς μονάχα μιὰ προσπάθεια ἐνὸς σώματος τεντωμένου γιὰ νὰ σηκώσει τὴν πελώρια πέτρα, νὰ τὴν κυλήσει καὶ νὰ τὴν βοηθήσει νὰ σκαρφαλώσει μιὰ πλαγιὰ πού ἑκατὸ φορές τὴν εἶχε ξεπεράσει· βλέπεις τὸ συσπασμένο πρόσωπο, τὸ μάγουλο τὸ κολλημένο στὴν πέτρα, τὴ συνδρομὴ τῶν ὤμων πού δέχονται τὸ βάρος τῆς ὄλο κοκκινόχωμα μάζας, τοῦ ποδιοῦ πού τὴν ὑποστηρίζει, τὸ σφίξιμο τῶν μπράτσων, τὴ σιγουράδα τὴν ὀλότελα ἀνθρώπινη ἀπὸ δυὸ χέρια γεμάτα χῶμα. Ἐπειτα ἀπ' τὸ μεγάλο μόχθο σ' ἓνα χῶρο δίχως οὐρανὸ κι ἓνα χρόνο δίχως βᾶθος, φτάνει στὸ σκοπὸ του. Ὁ Σίσυφος βλέπει τότε τὴν πέτρα νὰ κυλᾷ σὲ λίγες στιγμὲς σ' αὐτὸν τὸν κατώτερο κόσμον ἀπ' ὅπου θὰ χρειαστεῖ νὰ τὴν ξαναγεράσει στὶς κορφές. Ξανακατεβαίνει στὴν κοιλάδα. Ὁ Σίσυφος μ' ἐνδιαφέρει σ' αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς διακοπῆς. Ἐνα πρόσωπο πού ἀγωνίζεται τόσο κοντὰ μὲ τὶς πέτρες εἶναι κι αὐτὸ τὸ ἴδιο πέτρα πιά! Βλέπω αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο νὰ ξανακατεβαίνει μ' ἓνα βῆμα βαρὺ μὰ σταθερὸ πρὸς τὸ βάσανο πού δὲ θὰ γνωρίσει τὸ τέλος του. Αὐτὴ ἡ ὥρα πού εἶναι σὰ μιὰ ἀνάσα καὶ πού ξανάρχεται τόσο σίγουρα ὅσο καὶ ἡ δυστυχία του, αὐτὴ ἡ ὥρα εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὥρα τῆς συνείδησης.

Σὲ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς στιγμὲς, πού ἀφήνει τὶς κορφές καὶ βυθίζεται σιγὰ-σιγὰ στὰ κρησφύγετα τῶν θεῶν, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴ μοῖρα του. Εἶναι πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τὸ βράχο του. Ἄν ὁ μῦθος τοῦτος εἶναι τραγικός, εἶναι γιὰ τὸ ἥρωας του εἶναι ἐνσυνείδητος. Τὶ ἄξιζε στ' ἀλήθεια ὁ πόνος του, ἂν σὲ κάθε του βῆμα θὰ τὸν στήριζε ἡ ἔλπίδα τῆς ἐπιτυχίας;

Ὁ σημερινὸς ἐργάτης ἐργάζεται σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, κάνοντας τὸ ἴδιο πάντα ἔργο, κ' ἡ μοῖρα του δὲν εἶναι λιγώτερο παράλογη. Μὰ δὲν εἶναι τραγικός παρὰ στὶς σπάνιες στιγμὲς, πού ἀποκτᾷ συνείδηση τοῦ τι κάνει. Ὁ Σίσυφος προλετᾶριος τῶν θεῶν, ἀνίσχυρος κι ἐπαναστατημένος, ξέρει ὅλη τὴν ἔκταση τῶν ἀθλιῶν ὄρων τῆς ζωῆς του: αὐτοὺς συλλογιέται τὴν ὥρην πού κατεβαίνει. Ἡ ὀλοκάθαρη γνώση του, πού αὐτὴ ἀκριβῶς κάνει τὸ βάσανο του, ξοδιάζει τὴν ἴδια στιγμὴ τῆς νίκης του. Δὲν ἀνήκει στὴ μοῖρα ὅ,τι δὲν ξεπερνιέται μὲ τὴν περιφρόνηση.

Ἄν ἡ κάθοδος γίνεται ὀρισμένες ἡμέρες μέσα σὲ μιὰ κατάσταση πόνου, μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ κατάσταση χαρᾶς. Αὐτὴ ἡ λέξη δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ. Φαντάζομαι ἀκόμα τὸ Σίσυφο νὰ ξαναπηγαίνει στὸ βράχο του, καὶ ὁ πόνος του νὰ εἶναι στὴν ἀρχή. Ὅταν οἱ εἰκόνες τῆς ζωῆς εἶναι πολὺ ζωηρὲς στὴν ἀνάμνηση, ὅταν ἡ πρόκληση τῆς εὐτυχίας γίνεται πολὺ πειστικὰ, τότε ἡ θλίψη ὑψώνεται

στην καρδιά του ανθρώπου: Είναι ή νίκη του βράχου, είναι ό ίδιος ό βράχος. 'Η άπεράντη συντριβή είναι πάρα πολύ βαρεία για να τή βαστάξεις. Είναι οι νύχτες μας τής Γεθσημανής. 'Αλλά οι άλήθειες που συντρίβουν καταλύονται όταν έχουν άναγνωριστεί.

'Ετσι ό Οιδίποδας ύπακούει από πρώτα στη μοίρα του δίχως να τήν ξέρει. 'Από τή στιγμή που γνωρίζει αρχίζει ή τραγωδία του. Μα τήν ίδια στιγμή, τυφλός κι άπελπισμένος, άναγνωρίζει πως ό μόνος δεσμός που τον δένει με τον κόσμο, είναι τó δροσερό χέρι ενός νέου κοριτσιού. 'Ενας ύπεροχος λόγος άντηχει τότε: «Παρά τις τόσες δοκιμασίες μου ή προχωρημένη ήλικία μου και τó μεγαλείο τής ψυχής μου, με κάνουν να κρίνω πως όλα πάνε καλά». 'Ο Οιδίποδας του Σοφοκλή, όπως ό Κυρίλωφ του Ντοστογιέφσκη, δίνει έτσι τον τύπο τής παράλογης νίκης. 'Η άρχαία σοφία συνανιá τó νεώτερο ήρωισμό.

Δέν άνακαλύπτει κανείς τó παράλογο χωρίς να δοκιμάσει τον πειρασμό να γράψει ένα έγχειρίδιο για τήν εύτυχία. «'Ε! τί, από δρόμους τόσο στενούς...;». 'Αλλά δέν ύπάρχει παρά ένας κόσμος. 'Η εύτυχία και τó παράλογο είναι δυό παιδιά τής ίδιας γής. Είναι άχώριστα.

Θάταν λάθος να λέγαμε πως ή εύτυχία γεννιέται άναγκαστικά άπ' τήν άνακάλυψη του παράλογου. 'Ωστόσο συμβαίνει πολλές φορές τó αίσθημα του παράλογου να γεννά τήν εύτυχία. «Κρίνω πως όλα πάνε καλά», λέει ό Οιδίποδας, κι αυτός ό λόγος είναι ιερός. 'Αντηχει μέσα στον άγριο και πεπερασμένο κόσμο του ανθρώπου. Μάς μαθαίνει πως όλα ούτε είχαν, ούτε έχουν χαθεί. 'Αποδιώχνει άπ' αυτόν τον κόσμο ένα θεό που είχε μπει εκεί με τó άνικανοποίητο και με τήν άγάπη των ανθρώπινων πόνων. Κάνει τή μοίρα μιá υπόθεση των ανθρώπων που πρέπει οι άνθρωποι να τήν διακανονίζουν μεταξύ τους.

'Ολη ή σιωπηλή χαρά του Σίσυφου έγκειται σ' αυτό. 'Η μοίρα του του άνήκει. 'Ο βράχος του είναι πράγμα δικό του. Τό ίδιο κι ό παράλογος άνθρωπος όταν μελετά τó βάσανό του, επιβάλλει σιωπή σ' όλα τά είδωλα. Μέσα σ' ένα σύμπαν που ξαφνικά ξαναβυθίστηκε στη σιωπή του, οι χίλιες μικρές θαμπωμένες φωνές τής γής ξυπνούν. 'Ασυνείδητα και μυστικά καλέσματα, προσκλήσεις όλων των προσώπων, είναι ή άναγκαστική άνάποδη όψη και τó τίμημα τής νίκης. Δέν ύπάρχει ήλιος δίχως ήσκιο και πρέπει να γνωρίζουμε τή νύχτα. 'Ο παράλογος άνθρωπος λέει ναί κ' ή προσπάθειά του δέν πρόκειται πια να διακοπεί. 'Αν ύπάρχει μιá προσωπική μοίρα δέν ύπάρχει ένα άνώτερο πεπωμένο ή τουλάχιστον δέν είναι παρά ένα που κρίνει πως είναι άναπόφευκτο κι άξιο να καταφρονηθεί. 'Οσο για τά υπόλοιπα ξέρει μόνος του πως είναι ό κύριος τής ζωής του. Σ' αυτή τή λεπτή στιγμή που ό άνθρωπος ξαναγυρίζει στη ζωή του, ό Σίσυφος ξαναπηγαίνοντας στο βράχο του, μελετά αυτή τή συνέχεια των δίχως δεσμό πράξεων που γίνονται μοίρα του, δημιουργημένη άπ' αυτόν, άδιαίρετη στα μάτια τής μνήμης του και σφραγισμένη σε λίγο με τó θάνατό του. 'Ετσι πειθαναγκασμένος από τήν αρχή τήν όλοτελα ανθρώπινη κάθε πράγματος ανθρώπινου, τυφλός που λαχταρά να βλέπει και που ξαίρει πως ή νύχτα δέν έχει τέλος, βρίσκεται άδιάκοπα σε πορεία. 'Ο βράχος κυλά άκόμα.

'Αφήνω τó Σίσυφο στα χαμηλά του βουνού. Ξαναβρίσκει πάντοτε τó φορτίο του. 'Αλλά ό Σίσυφος μάς διδάσκει τήν άνώτερη πίστη που άρνιέται τους θεούς κι άνασηκώνει τους βράχους. Κι αυτός επίσης κρίνει πως όλα πάνε καλά. 'Ετσι, αυτός ό κόσμος που στο έξής μένει δίχως κύριο δέν του φαίνεται μήτε άγονος, μήτε μάταιος. Καθένα από τά μόρια αυτής τής πέτρας, κάθε μεταλλική λάμψη αυτού του βουνού που είναι γεμάτο νύχτα, διαμορφώνει γι αυτόν μόνο, ένα κόσμο.

'Ο άγώνας για να φτάσει κανείς στις κορφές, άρκει για να γεμίσει μιá ανθρώπινη καρδιά. Πρέπει να φανταστούμε τó Σίσυφο εύτυχισμένο.